

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ**

Є. М. Данкевич, к.с.-г.н., Інститут сільського господарства Полісся НААН України

Проаналізовано сучасний стан сільськогосподарського виробництва. Виявлено, що в умовах ринкової економіки особливо гостро проявляється нестача інформаційно-консультативних послуг та повільне розповсюдження наукових рекомендацій і передового досвіду серед вітчизняних товаровиробників. Виявлено, що подальший розвиток української економіки потребує вирішення цілої низки проблемних питань інформаційно-консультаційного забезпечення аграрного сектора. Доведено, що дорадчі служби є важливим елементом інфраструктурного забезпечення, що займаються розповсюдженням наукової інформації і створюють систему інформаційно-консультаційного обслуговування. Встановлено необхідність функціонування дорадчих служб, які реалізують цілі аграрної політики у той час, коли відбуваються масштабні господарські і суспільні реформи. Науково обґрунтовано пропозиції щодо перспектив подальшого розвитку інформаційно-консультативного забезпечення на прикладі інтегрованих сільськогосподарських підприємств Житомирської області.

Ключові слова: інтеграція, сільське господарство, інфраструктура, інформаційно-консультативне забезпечення, дорадча служба, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку сільського господарства відбувається в умовах формування господарських зв'язків, тому особливої важливості набувають питання правильної координації виробничої діяльності. Успіх у реформуванні аграрного сектора залежить від здійснення комплексу політичних і соціально-економічних заходів, які, на основі трансформації земельних і майнових відносин власності, створили б необхідне ринкове середовище для ефективного господарювання та розвитку сільських територій. У зв'язку із реструктуризацією господарств, виникає потреба у допомозі керівникам новостворених сільськогосподарських підприємств у наданні інформаційно-консультативних послуг щодо ефективного виробництва.

Консультаційне обслуговування у будь-якій

формі є дуже важливою ланкою, яка об'єднує науку та практику і має за основну мету доведення наукових розробок у вигляді доступної інформації до конкретних її споживачів. Наразі існує нагальна потреба у системі передачі інформації про інновації для покращення економічної доцільності і екологічної безпеки сільського господарства за рахунок розробки інформаційних систем для забезпечення менеджменту та підвищення ефективності існуючих систем виробництва до потенційно можливих [2].

В умовах ринкової економіки особливо гостро проявляється нестача дорадчих послуг та повільне розповсюдження наукових рекомендацій і передового досвіду серед вітчизняних товаровиробників. Особливо це актуально в умовах розвитку міжгалузевої інтеграції. Крім негараздів

із забезпеченням технікою, насіннєвим матеріалом та іншими ресурсами, новоствореним інтегрованим формуванням потрібно оволодівати сучасною специфікою агротехніки, організації виробництва, іншими складовими господарювання на землі. Проте, ґрунтовної допомоги у питаннях кваліфікованого ведення господарства вони не отримують і, як наслідок, ефективність господарської діяльності знижується.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми розвитку інформаційно-консультативного забезпечення в аграрному секторі економіки висвітлені у наукових працях П. Т. Саблука, О. М. Бородіної, В. І. Бойка, В. П. Василенка, М. Ю. Коденської, І. І. Лукінова, О. М. Онищенко, В. В. Юрчишина, М. Й. Маліка, В. Я. Месель–Веселяка, О. М. Бородіної, М. А. Хвесика, Б. Й. Пасхавера, С. І. Дем'яненка, Ю. І. Базаєва, І. Г. Храмової та інших. Проте формування ринкової економіки вимагає подальшого, поглибленого вивчення перспектив розвитку інфраструктури для сільськогосподарських товаровиробників, важливим елементом якої є інформаційно-консультативне забезпечення.

Мета роботи. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій формування інформаційно-консультативне забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Подальший розвиток української економіки потребує вирішення цілої низки проблемних питань інформаційно-консультативного забезпечення аграрного сектора. Наразі одним із пріоритетів діяльності сільськогосподарських товаровиробників є вихід на світові ринки та охоплення там відповідної ніші. Для цього необхідним є ефективне функціонування на певному сегменті ринку, виробництво якісної і конкурентоспроможної продукції, співпраця з іншими аграрними формуваннями, навчальними закладами, науковими установами. Однією з головних умов досягнення поставлених цілей є володіння сільськогосподарським товаровиробником необхідною інформацією.

Наразі інформаційне забезпечення товаровиробників можуть здійснювати дорадчі служби, регіональні центри наукового забезпечення агропромислового виробництва, інформаційно-консультативні та інноваційні центри аграрних університетів, заклади сільськогосподарської післядипломної освіти, науково-дослідні установи Міністерства аграрної політики та продовольства України, консалтингові організації [9]. Невід'ємною складовою інформаційно-консультативної інфраструктури є наукова складова, яка представлена Національною академією аграрних наук України, Національним аграрним університетом, інститутом аграрної економіки, Національним університетом біоресурсів і природокористування України, іншими науковими та освітніми установами [4].

У сучасних умовах господарювання дорадча діяльність є одним із інструментів підтримки та розвитку аграрної сфери економіки країни, підвищення ефективності і прибутковості сільськогосподарського виробництва, покращення рівня та якості життя на селі, зменшення соціальної напруги через організацію альтернативних видів діяльності та покращення зайнятості сільських жителів. Функціонування дорадчих служб допомагає у здійсненні соціально-економічних перетворень, а саме – просвітительських функцій серед сільських жителів, навчання товаровиробників та менеджерів сільськогосподарського виробництва, сприяння розвитку сільських територій [3].

Одним із важливих елементів інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку є дорадництво, яке покликане за допомогою своїх специфічних методів впливу сформувати у сільськогосподарського товаровиробника новий тип мислення [1]. Дорадчі служби є елементом інфраструктурного забезпечення, що займаються розповсюдженням наукової інформації і створюють систему інформаційно-консультативного обслуговування. Необхідність функціонування дорадчих служб, які реалізують цілі аграрної політики, з'являється у той час, коли відбуваються масштабні господарські і суспільні реформи. При такій ситуації роль дорадчих служб зводиться до пояснення і розповсюдження нових статей законів, а також принципів, які регулюють зміни у господарській та суспільній системах [8].

Світовий досвід розвитку агробізнесу свідчить, що дорадча діяльність відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного виробництва сільськогосподарської продукції. Вона має значну державну підтримку та належне фінансування за рахунок державних й бюджетних коштів [10]. Дорадництво отримало значне поширення та довело свою корисність у країнах Європейського союзу. В аграрній сфері економіки України дорадчі послуги надаються недостатньо. Незважаючи на очевидну вигідність, дорадча діяльність не має належного інституціонального забезпечення, підготовлених кадрів, організаційно-економічного механізму здійснення. Мережа дорадчих служб не є всеохоплюючою, а їх діяльність не носить системного характеру. Крім того, значна кількість суб'єктів господарювання не мають інформації про існування дорадчих структур, їх можливості, форми та переваги співпраці з ними.

Створення нових організаційно-правових форм господарювання на селі, гостра необхідність в отриманні своєчасної і кваліфікованої допомоги щодо виробництва – все це створює об'єктивні передумови функціонування інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку [7]. На особливу увагу заслуговує досвід її функціонування у Житомирській області (рис. 1). У досліджуваному регіоні діє три сільськогоспо-

дарські дорадчі служби, які представлені Житомирською обласною асоціацією сільськогосподарської дорадчої служби, Житомирською облас-

ною асоціацією науковців і консультантів “Дорадчий центр” та Житомирською обласною сільськогосподарською дорадчою службою [6].

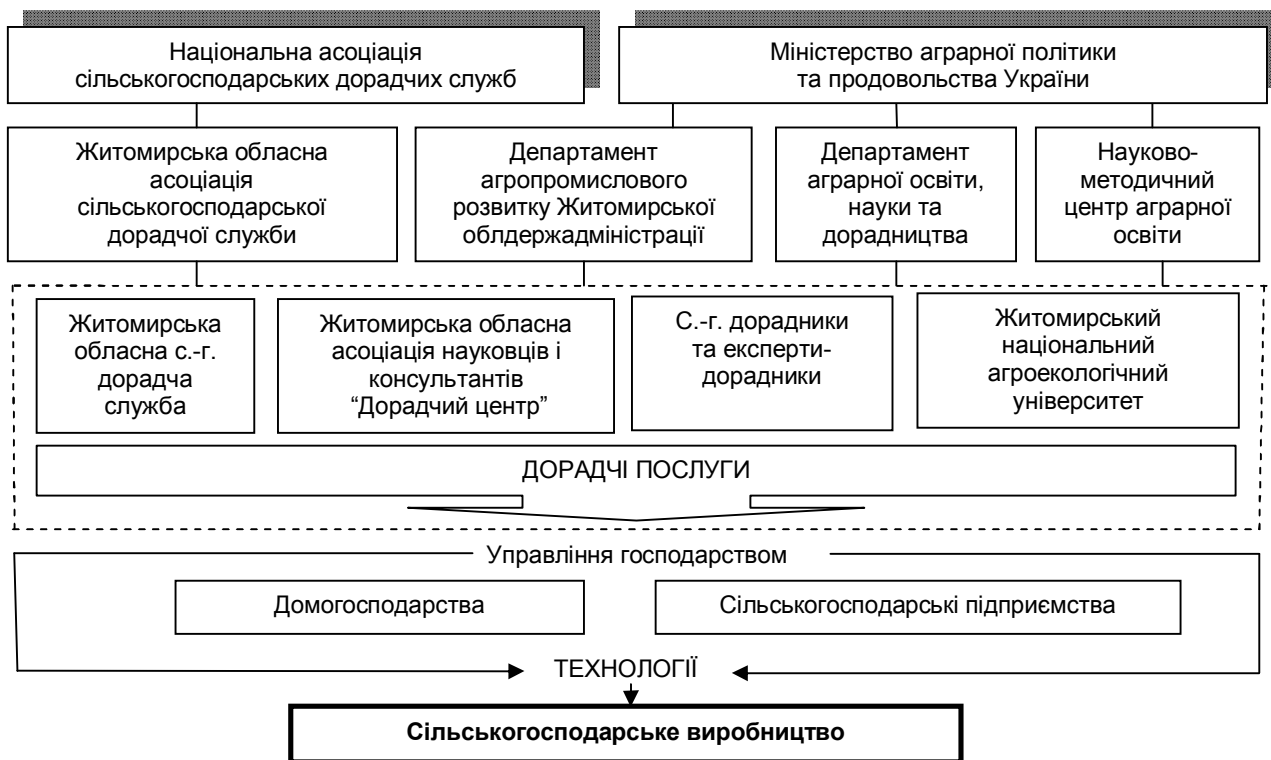

Рис. 1. Схема інформаційно-дорадчого забезпечення аграрного ринку у Житомирській області
Джерело: власні дослідження.

Проведені дослідження підтвердили, що для розвитку міжгалузевої інтеграції необхідно активно використовувати напрацювання провідних наукових організацій. Так, для прикладу, науково-дослідне забезпечення аграрного сектора економіки у Житомирській області представлено Інститутом сільського господарства Полісся НААН України, Житомирським національним агроекологічним університетом, Поліським зональним нау-

ково-дослідним центром продуктивності аграрного сектора економіки, Житомирським центром “Облдержродючість”, Поліською дослідною станцією ім. О.М. Засухіна та рядом інших установ. Наразі важливо окреслити подальші напрями роботи науково-дослідних організацій Житомирської області для збалансування галузевих пропорцій інтегрованих сільськогосподарських підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Перспективні напрями діяльності науково-дослідних організацій Житомирської області

Назва організації	Необхідні розробки для інтегрованих сільськогосподарських товаровиробників
Інститут сільського господарства Полісся НААН України	наукове обґрунтування систем ведення виробництва; технологічні проекти вирощування сільськогосподарських культур; запровадження інтенсивних та ресурсозберігаючих технологій
Житомирський національний агроекологічний університет	економіко-математичні моделі оптимізації галузевих співвідношень; наукове обґрунтування виробничої структури інтегрованих товаровиробників; бізнес-плани оптимальних розмірів підприємств
Поліський зональний НДЦ продуктивності аграрного сектора економіки	розробка нормативів використання матеріальних ресурсів, тарифікація робіт; експертна оцінка вартості продукції; оптимізація використання ґрунтів
ДУ ЖЦ “Облдержродючість”	агрохімічна паспортизація земель; рекомендації щодо підвищення родючості ґрунтів; виготовлення проектної документації; визначення якості вирощуваної продукції

Джерело: власні дослідження.

У сучасному суспільстві інформація – не лише елемент економічної системи, рушій структурних перетворень, а й важіль ефективного державного управління. Аграрний сектор не може інтенсивно розвиватися за наявності обмеженого інфо-

рмаційного поля та недосконалої організації інформаційних процесів. Тому актуальною залишається проблема інформаційного забезпечення аграрного сектора на всіх його рівнях. Альтернативним джерелом отримання інформації, причому, конк-

ретної і у простій, зрозумілій формі, є інформаційно-консультаційні або дорадчі служби, ефективність діяльності яких доведена не тільки світовим, а й вітчизняним досвідом. Характерним для них є також здійснення науково-методичного забезпечення органів державного управління через розробку програм оптимізації галузевих пропорцій.

З метою формування довіри до дорадчих служб наразі найбільш важливим завданням є підвищення рівня професійних знань сільськогосподарських товаровиробників і населення. У

зв'язку із складною економічною ситуацією, нестабільністю цін на продукцію та відсутністю ринків збуту спостерігається необхідність постійного підвищення фахового рівня товаровиробників. Це дасть їм можливість пристосуватися до ринкового середовища, створити належні умови виробництва продукції, з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки, та ефективно здійснювати господарську діяльність. Основні напрями розвитку дорадчої діяльності в умовах міжгалузевої інтеграції представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Напрями розвитку дорадчої діяльності щодо освоєння інновацій в умовах міжгалузевої інтеграції

Напрями розвитку дорадництва	Основні заходи	Очікуваний результат
Фінансування	Розробка механізму розподілу фінансування на надання соціально-спрямованих дорадчих послуг, з наданням пріоритету інформаційного забезпечення інноваційної діяльності. Збільшення обсягів фінансування дорадчої діяльності. Створення системи моніторингу дорадчої діяльності	Використання бюджетних коштів, спрямованих на підтримку дорадництва, у повному обсязі. Зростання кількості аграрних підприємств, охоплених дорадчими послугами щодо реалізації інноваційної діяльності
Розбудова мережі дорадчих служб на місцях	Розширення мережі дорадчих служб при аграрних наукових закладах Створення дорадчих служб районного рівня	Надання дорадчих послуг зорієнтованих на місцеву громаду та локальні потреби
Активізація ролі дорадчих служб як суб'єктів трансферу інновацій	Створення баз даних інноваційних пропозицій Проведення круглих столів, нарад за участі представників науки, дорадчих служб та сільськогосподарських виробників	Зростання кількості впроваджених інновацій за рахунок активного залучення дорадчих служб до процесу трансферу інновацій
Дорадницька освіта	Введення спеціальних дисциплін до навчальних планів спеціалістів аграрного напрямку. Організація дистанційного навчання.	Підвищення кваліфікації дорадників і відповідно рівня дорадчих послуг щодо інноваційного менеджменту

Джерело: власні дослідження.

Вирішальна роль дорадництва полягає у консультаційному супроводі управління інноваційними процесами у сільськогосподарських підприємствах. Дорадча служба може надавати послуги пошуку привабливих інноваційних проєктів, діагностики інноваційного потенціалу підприємства, розробки бізнесів-планів, навчання персоналу тощо. Особливо дані послуги необхідні в умовах запровадження інтегрованими підприємствами замкнутого циклу виробництва продукції.

В умовах стрімких змін як внутрішнього стану, так і міжнародного положення України широке впровадження сучасних інформаційних технологій, особливо при інтегрованому виробництві, стає все більш актуальним і невідкладним. У такій ситуації оперативне створення мережі постачання інформаційних ресурсів по всій території вимагає відповідної підтримки держави, а цей напрям розвитку повинен стати одним з пріоритетних. У випадку, якщо керівництво і управлінський персонал вітчизняних сільськогосподарських підприємств не будуть володіти сучасними інформаційними технологіями вони не зможуть виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Висновки. Для вітчизняних товаровиробників виникає необхідність у прискореному підвищенні їх конкурентоспроможності, що неможливо без створення сучасної системи інформаційного консультативного забезпечення. Наразі його рівень не відповідає вимогам світового досвіду. Величезна кількість рекламної інформації щодо

ресурсів і технологій через засоби масової інформації нав'язується аграрному виробництву. Вона не завжди є об'єктивною та науково обґрунтованою, що у багатьох випадках призводить до негативних наслідків для сільськогосподарських підприємств. Тому виникає необхідність розвитку спеціалізованих дорадчих структур.

Наразі інформаційно-консультативна інфраструктура представлена дорадчими службами, консалтинговими центрами, службами цінового моніторингу, обласними і районними центрами реформування та науково-дослідними організаціями. В Україні інформаційно-консультативна інфраструктура аграрного ринку знаходиться на етапі становлення, і тому основні її складові поки що діють незлагоджено, інколи навіть заважаючи одне одному. Це не дозволяє сільськогосподарському товаровиробникові отримувати необхідні послуги вчасно та якісно. Саме тому важливим є створення таких умов, які б дозволили об'єднати елементи інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку і створити повноцінну діючу систему, яка була б збалансованою, сприяла підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників та забезпечувала б розвиток сільських територій.

Поліпшення співпраці товаровиробників із дорадчими організаціями повинно проводитися у таких напрямках: формуванні єдиної національної концепції розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності; подальшій адаптації зарубіжного

досвіду щодо дорадчої діяльності до вітчизняних умов; уніфікації організаційних і методичних моментів у діяльності дорадчих служб на національному рівні; комбінації джерел фінансування дорадчих служб (державне фінансування, самофінансування, донорські надходження від міжна-

родних організацій, інвестиції та ін.); запровадженні професійної підготовки кадрів для дорадчих служб на базі вищих аграрних закладів із відкриттям відповідної спеціальності; подальшій розробці і поширенні навчальних посібників з теорії та практики дорадництва.

Список використаної літератури:

1. Бородіна О.М. Науково-прикладні аспекти розвитку дорадництва у сільському господарстві / О.М.Бородіна // Вісн. аграр. науки. – 2001. – №12. – С.63–64.
2. Зубець М. Дорадча служба: інтеграція науки і виробництва / М. Зубець // Голос України. – 2011. – № 41. – С.12.
3. Інтерв'ю з керівником напрямку “Розвиток ринкової інфраструктури” Проекту USAID “АгроІнвест” Миколою Гриценком – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://galinfo.com.ua/news/103128.html>
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України – офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/node>
5. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років: Закон України від 18.01.2001 р., №2238 // Офіц. вісн. України. – 2001. – №7. – С. 264.
6. Програма залучення інвестицій в економіку Житомирської області на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhitomir-region.com>.
7. Романова Н.С. Создание информационных служб АПК в рамках Проекта поддержки осуществления реформ в сельском хозяйстве (АРИС) / Н.С. Романова, Е.И. Береснева [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: www.aris.ru/ARIS/2.
8. Тараненко Л.С. Особливості надання правових послуг аграрним суб'єктам господарювання сільськогосподарською дорадчою службою: правові аспекти / Л.С. Тараненко // Вісн. Харків. нац. ун-ту. – Серія: Право. – 2011. – № 945. – С. 187–192.
9. Шевченко О. Сільськогосподарське дорадництво в очікуванні перемін О. Шевченко, Р. Корінець // Голос України. – 2003. – № 42 – С. 2–4.
10. Шмідт Р. Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні: [посібник] / Р. Шмідт. – К.: Міністерство аграрної політики України, 2002. – 88 с.

Данкевич Е. М. Информационно-консультативное обеспечения сельскохозяйственных товаропроизводителей

Проанализировано современное состояние сельскохозяйственного производства. Выявлено, что в условиях рыночной экономики особенно остро проявляется нехватка информационно-консультативных услуг и медленное распространение научных рекомендаций и передового опыта среди отечественных товаропроизводителей. Выявлено, что дальнейшее развитие украинской экономики требует решения целого ряда проблемных вопросов информационно-консультационного обеспечения аграрного сектора. Доказано, что совещательные службы являются важным элементом инфраструктурного обеспечения, занимающихся распространением научной информации и создают систему информационно-консультационного обслуживания. Установлена необходимость функционирования совещательных служб, реализующих цели аграрной политики, когда происходят масштабные хозяйственные и общественные реформы. Научно обоснованы предложения относительно перспектив дальнейшего развития информационно-консультативного обеспечения на примере Житомирской области.

Ключевые слова: интеграция, сельское хозяйство, инфраструктура, информационно-консультативное обеспечение, совещательная служба, конкурентоспособность.

Dankevych Y. M. Information and advisory support agricultural commodity

This paper examines the current state of agricultural production. We found that in a market economy, particularly acutely evident lack of information and advisory services and slow dissemination of scientific advice and best practices among domestic producers. We found that the further development of Ukrainian economy requires solving a number of problematic issues the guidance of the agricultural sector. In the study, we demonstrated that extension services are an important element of infrastructure provision dealing with the spread of scientific information and create a system of information and advisory services. We have established the need for the operation of advisory services that implement the goals of agricultural policy, appears at a time when there are large-scale economic and social reform. In this paper scientifically grounded proposals for future development of information and guidance to the example of the Zhytomyr region.

Keywords: integration, agriculture, infrastructure, information and advisory support, advisory services, competitiveness.

Дата надходження до редакції: 24.02.2014 р.

Резензент: д.е.н., професор Ходаківський Є.І